

memorii | jurnale

N. IORGA

JURNALUL
ULTIMILOR ANI
1938-1940
INEDIT

Ediție îngrijită, introducere și note
de Andrei Pippidi

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Marieva Ionescu
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Andreea Dobreci, Dan Dulgheru

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Iorga, Nicolae

Jurnalul ultimilor ani: 1938–1940. Inedit / N. Iorga; ed. îngrij.,

introd. și note de Andrei Pippidi. –

București: Humanitas, 2019

ISBN 978-973-50-6422-8

I. Pippidi, Andrei (ed., pref., note)

821.135.1

94

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021/311 23 30

TRANSCRIERI FONETICE ȘI NORME PRACTICE PENTRU LECTURA JURNALULUI

Grafia lui N. Iorga este cunoscută din textele publicate în timpul vieții sale, în general sub supravegherea sa. Ulterior, în numeroase cazuri, s-a procedat la adaptarea după ortografia oficială modernă. Mi s-a părut necesară respectarea întocmai a manuscrisului, tipărit aici pentru prima oară, cu particularități care țin de perioada istorică în care s-a format grafia autorului, deci anii din jurul lui 1890, după cum se poate constata și în autografe ale sale care nu erau destinate tiparului (scrisori personale, de familie). Așadar persistă până la sfârșitul vieții unele forme dialectale moldovenești (mâni sau mâne = mâine, amiezi = amiază) sau o pronunție păstrată din secolul al XIX-lea, ca diferența la pronumele relativ între sg. care și pl. cari, supt = sub, aceia = aceea, ceia ce = ceea ce, aceeași = aceeași. Din aceeași epocă datează numele lunilor anului: decembre, novembre, octobre, septembre, sau mart, april.

Autorul menține u final la sfârșitul unor cuvinte ca maiu (luna), întâiu, obicei, rășboiu. De asemenea, diftongarea lui e: mieu și chiar miea, dar și iea, ieau.

Cel mai frecvent apare, consecvent, s intervocalic la neologisme de origine franceză: aplause, visite, opoșiția, imposit, decisie, refusat, musică, miserabil, disolva, prosă, basă, curiositate, a presida, scusă. În aceeași categorie intră nume de națiuni: frances, engles, finlandes.

Tendința instinctivă de a menține o formă ieșită din uz apare și la nume de familie, pe care le cunoștea din documente,

chiar dacă purtătorii lor le modernizaseră. Deci: Urdărianu, Bosie, Pilat. O expresie a reverenței, care se mai întâlnește și la alți autori contemporani, este aplicarea majusculei inițiale pentru Rege sau Voevod (minusculă pentru monarhi străini): mai mult decât respectul instituției, este protocolul românesc.

A.P.

JURNAL

25 FEBRUAR Urdărianu¹ la mine. Trebuie găsită o formă pentru jurământul Regelui pe noua Constituție. Propun aceasta².

Îi arăt că ar fi bine ca și femeile să-și dea adesiunea și cred că e mai bine să plece declarația nu de la societățile feministe, ci de la soțiile miniștrilor. Comunic Regelui un proiect.

El îmi spune că Gh. Brătianu³ a trimis marelui⁴ o protestare contra noii Constituții astfel redactată încât acesta i-a trimis-o înapoi, atrăgându-i atenția asupra necuviinței.

¹) Ernest Urdăreanu (1897–1985), ministru al Casei Regale în perioada 27 martie 1938 – 6 septembrie 1940, unul dintre membrii camarilei de care se înconjurase Carol II (Petre Țurlea, *Carol al II-lea și Camarila Regală*, București, 2010). ²) Loc liber în manuscris păstrat pentru copiere. ³) Gheorghe I. Brătianu (1898–1953), profesor de istorie universală din 1924 la Universitatea din Iași, membru corespondent al Academiei Române din 1928, se găsea atunci pe poziții opuse atât lui Carol II, cât și lui N. Iorga, deși fusese inițial partizanul politic al primului și discipolul celui de-al doilea. Disidența pe care a condus-o începând din 1930 fuzionase cu vechiul Partid Liberal de la 10 ianuarie 1938. Atitudinea ostilă față de lovitură de stat de la 10 februarie 1938 și față de rege, la a cărui abdicare va contribui la 6 septembrie 1940, a avut un rol în intensificarea conflictului cu N. Iorga. Acesta își avea originea în secesiunea tinerilor istorici, marcată de apariția *Revistei istorice române* (1931), dar s-a adâncit în momentul încheierii pactului electoral de neagresiune la mișcarea legionară la sfârșitul anului 1937. De altfel, din 1935–1936, Gh.I. Brătianu se manifestase favorabil unei orientări a României, ca politică externă, în direcția Germaniei. ⁴) E vorba de mareșalul Curții Regale, Constantin Flondor (1889–1942).

Printr-însul am trimis Regelui și unele jurnale ale Consiliului de Miniștri, între care și o dublă acordare de perimetri.

26 FEBRUAR Armand Călinescu¹ îmi vorbește de rezultatul plebiscitului². Îmi cere o prefață la discursurile lui³. A fost cercetat de Potârcă⁴ spre a-l sonda dacă preferă un Ministeriu Argetoianu⁵ unuia Vaida⁶.

*

Tătărescu⁷-mi vorbește de negocierile cu ungurii, care, supt presiunea aliaților noștri, ar fi să fie continuate, după ce gu-

¹) Armand Călinescu (1893–1939), politician național-țărănist, deputat din 1926, a intrat ca ministru de interne în guvernul Goga (1937–1938) și, după lovitura de stat, a preluat puterea, ca un adevărat dictator, sub egida lui Carol II. Ministru de interne în toată această perioadă, de la 1 februarie 1939 având și portofoliul Apărării Naționale, a fost chiar președinte al Consiliului între 7 martie și 21 septembrie 1939, data asasinării lui de către legionari. ²) Plebiscitul a aprobat noua Constituție cu 428.581 de voturi pentru și 5.483 contra. ³) Armand Călinescu, *Discursuri parlamentare 1926–1933* (vol. I/II), București, 1938. ⁴) Virgil Potârcă (1888–1954), avocat la Craiova, fruntaș al Partidului Național-Țărănesc, fost subsecretar de stat la Agricultură (1928–1931) și ministru de justiție (1932) (și în guvernul Goga, la Lucrări Publice și Comunicații). ⁵) Constantin Argetoianu (1871–1952) fusese colaboratorul apropiat al lui N. Iorga, deținând în timpul guvernării acestuia (1931–1932) ministerele de interne și finanțe. Ruptura s-a produs imediat după demisia guvernului Iorga, când Argetoianu și-a creat o organizație electorală proprie, Partidul Agrar. Instigator al dictaturii carliste și ministru al industriei și comerțului (10 februarie – 30 martie 1938), va deveni ulterior consilier regal, președinte al Senatului și de la 28 septembrie 1939, prim-ministru. ⁶) Al. Vaida-Voevod (1872–1950), unul dintre conducătorii Partidului Național din Transilvania, înainte de război, apoi al Partidului Național-Țărănesc (până la desprinderea de această formațiune politică, în 1935, când a luat conducerea Frontului Românesc), a fost președinte al Consiliului în 1919–1920 și în 1932–1933. De la 10 februarie 1938 era ministru de stat. Relațiile sale cu N. Iorga nu mai păstrau cordialitatea de odinioară. ⁷) Gheorghe Tătărescu (1886–1957), fost prim-ministru liberal în 1934–1937, va fi în 1938–1939 ambasador al României în Franța, apoi rechemat la conducerea guvernului (obligat să demisioneze după cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei). Va reintra în viața politică pentru un scurt episod controversat, vicepreședinte al Consiliului, ministru de externe în 1945–1947. Din

vernul Goga le intensificase. Ei sânt hotărâți a rupe tratatul pentru a declara fățiș că se înarmează, dar preferă să nu o facă singuri. Oferă în schimb un pact de neagresiune, dar cer ca noi să li îngăduim un fel de amestec în tratamentul minorităților la noi. Și ei e de părere că nu se poate. Ar fi mai dispus să declare că și noi ne liberăm de clauza privitoare la minorități.

Sovietele au renunțat la tăgăduirile în ce privește pe Butenco¹. Ar dori să li se comunice ce s-ar găsi nou și, firește, li s-a făgăduit. Din Franța și Cehoslovacia s-a făcut intervenția *datorită*. Și Tătărescu știe de ambițiile lui Argetoianu, dar nu le crede încurajate de Rege.

*

Seara, Iamandi² pentru schimbările la Universitate. Îi arăt că ele trebuie să asigure altă judecată a profesorilor decât aceia de clică și de club.

Și el a auzit de intențiile lui Argetoianu. Tot așa și Pella³, care mă cercetează mai târziu.

*

Regele admite manifestația femeilor. Din textul dat de mine a cules partea relativă la colaborarea noastră.

*

aceste însemnări reiese importanța rolului pe care l-a avut la începutul dictaturii carliste, ca ministru de stat și interimar la Externe. ¹) Vladimir Butenko, succesorul lui Ostrovski în postul de ministru al URSS la București, se refugiasse la Roma, părăsind serviciul diplomatic sovietic. În primul moment, Moscova adoptase versiunea că ar fi fost asasinat și că transfugul era un impostor. ²) Victor Iamandi, ziarist ieșean, activ în Partidul Național Liberal, ministru al cultelor și artelor în 1936–1937, a rămas și după 10 februarie 1938 la conducerea acestor ministere, la care s-a adăugat Educația Națională. De la 30 martie 1938 la 23 noiembrie 1939 va fi ministru de justiție, ceea ce i-a atras încarcerarea la Jilava după venirea la putere a legionarilor, care l-au asasinat la 26 noiembrie 1940. ³) Vespasian V. Pella (1897–1960), jurist, specialist în drept internațional, profesor universitar la București și membru corespondent al Academiei. A fost președintele grupului român la mai multe conferințe balcanice și europene, delegat la societatea națiunilor, ministru al României la Haga (1933–1936).

La Ligă, Niculescu-Reitz arată banditismul de la contingente¹.

27 FEBRUAR Promulgarea Constituției².

Din forma ce am dat Regelui, a păstrat pentru prima cuvântare o bună parte. Și în a doua pomenește de părintele său. Cuvântarea a treia către corpul diplomatic e o făgăduială de muncă națională. Actul e profund emoționant.

Ne-a răsplătit cu decorații și mi-a dăruit un portret cu o afectuoasă dedicație.

I-am vorbit de planurile lui Argetoianu, care trebuie readus la bunul simț. Acuma vine cu o lege a minelor, suspectă³. Ar fi bine să păstreze cât mai mult această formație, în care presi-darea ar trece în ordinea vechimii. Presint și dovezi ale corupției care continuă. Vorbește cu multă căldură de Lenguceanu, pe care l-ar vrea la Control⁴.

În chestia negocierilor cu ungurii, el îi crede siliți să-și schimbe atitudinea. Trebuie deci încurajați. Dar, bine înțeles, nimic din ce ar cere ei cu privire la minorități.

28 FEBRUAR Georges Oudard⁵ la mine. Vorbesc despre otelurile de gări pe care le-ar putea face asociația otelierilor francezi – el e speriat de ale noastre –, de croisierele ce s-ar putea organiza în locul luxului deșănțat al „turismului“. Mă gândesc

¹) Mîtuirii pentru a evita mobilizarea pe contingente. ²) Publicată la 20 februarie în *Monitorul oficial*, Constituția a fost promulgată după o săptămână la Palat, prilej cu care noul prim-ministru, patriarhul Miron, saluta suprimarea partidelor („hidra cu 29 de capete“) prin „eroica hotărâre a Majestății Tale“ (*Universul*, anul 55, nr. 59, 1 martie 1938).

³) General Radu R. Rosetti, *Pagini de jurnal*, București, 1993, p. 39, notează cuvintele lui Iorga de la 12 februarie: „numai Argetoianu e primejdios; eu nu-i întind mâna“.

⁴) Avocatul N.N. Lenguceanu, ginerele lui Duiliu Zamfirescu, fusese printre colaboratorii lui N. Iorga. În 1929 părăsise Partidul Național-Democrat pentru a intra în Partidul Național-Țărănesc, dar continua să colaboreze la *Neamul Românesc*.

⁵) Georges Oudard, romancier și publicist francez, specialist în finanțe, a vizitat România. În *L'illustration* din decembrie 1938 va semna un articol foarte defavorabil lui Codreanu.

la o intervenție a Ligii Culturale. Oudard e încântat de mănăstirile noastre, de bunele trenuri punctuale. Vorbesc de Tharaud și admirația lui pentru Codreanu.¹ Aflu că acesta nu e mulțumit: Tharaud l-ar fi luat în batjocură!

*

Generalul Mihail Ionescu-mi anunță că la 1-iu Iulie vom putea merge cu trenul la Mangalia.²

*

Consiliu de Miniștri la Patriarhie. Argetoianu nu vine cu „legea minelor“, ci cu câteva precisări și adăugiri, acceptabile. Arată că la acordarea de perimetri se dădea fățiș șperțul pe care la urmă, pentru a evita certe, îl distribuia ministrul! Cancicov³ a fost la Văcărești și a întrebat de dilapidatori. A găsit pe unul instalat ca acasă cu covoare; alții în comitet separat.

Ridic chestia neregulilor de la Turism, unde am împiedicat o nouă năvală de diurniști, și de la Radio. Le-aș cerceta. Văitoianu⁴ și-a luat prima anchetă. Ar rămânea să încerc dincolo.

2 MART Chem pe Armand Călinescu pentru a mă plânge de lipsa oricăror știri; nu ni se mai transmit nici buletinele secrete. Regele nu convoacă nici un consiliu; miniștrii se adună în mici grupe și dau știrea la ziare. S-au făcut tăieturi în foaia lui Averescu⁵, care arată să regrete încetarea vieții politice. El răspunde că n-a fost chemat alaltăieri, că sânt necesare adevărate

¹) Frații Jérôme și Jean Tharaud, ziariști de dreapta, au scris o serie de cărți despre problema evreiască în Europa de Est, de exemplu *Quand Israël est roi* (revoluția din 1918–1920 din Ungaria) și *L'Envoyé de l'Archange* (Codreanu), ultima apărută la Paris în 1939. ²) Generalul Mihail Ionescu, subsecretar de stat la Comunicații, director general CFR. Mangalia, unde N. Iorga avea o vilă, nu fusese până atunci legată de rețeaua căilor ferate. ³) Mircea Cancicov (1884–1959), economist, fruntaș liberal, ministru de finanțe în 1936–1937, avea în guvernul de la 10 februarie Finanțele și interimatul Justiției. Va fi ministru al economiei naționale în 1940. ⁴) Generalul Artur Văitoianu (1864–1956), fost președinte al Consiliului în 1919, era de la 10 februarie ministru de stat și va fi consilier regal, legat personal și din punct de vedere politic de Gh. Brătianu. ⁵) *Îndreptarea*, ziarul Partidului Poporului.

consilii. Va spune Regelui, care i-a pomenit de planul meu de a se trece, la nevoie, presidenția la foștii șefi de guvern în ordinea vechimii.

Îmi arată că era vorba să plece Codreanu, Maniu și... d-ra Beiu-Paladi¹ pentru protestări în Europa, degajându-se de răspunderea a ceea ce se petrece în țară. A oprit pașaportul lui Codreanu. Maniu e în Ardeal: i s-a refuzat o adunare la Cluj.

3 MART Știri că, într-un conciliabul, Codreanu a anunțat că revine la forma „Gărzii“. A designat atentatorilor (un V. Crudu, student tuberculos) pe Călinescu, „grecul“ de la Interne. A atacat și pe Vaida și pe mine. Patriarhul e „un porc și un sperjur“.

*

Visita contelui Lippens, ministru belgian. Spune că Degrelle² a provocat prin calomniile sale moartea a cinci fruntași ai țării.

Apoi Collas³, pentru o conferință despre 1821 grecesc la noi.

4 MART La Academie, despre studiile la Paris ale lui V. Alexandri.⁴

5 MART Urdărianu mă înștiințează că Regele a primit propunerile mele. Va fi deci luni, la 4, o ședință a Consiliului de Miniștri presidată de dânsul.

[Pasajul următor a fost decupat cu foarfeca din manuscris.]

*

În Prahova, și țărăniștii și legionarii vorbesc de revenirea regimului de partide „într-o lună“.

6 MART Consiliu de miniștri presidat de Regele.⁵

¹) Veronica Beiu-Palade, din mișcarea legionară. ²) Léon Degrelle, întemeietorul Legiunii „Wallonie“ și al Partidului Fascist „Rex“ din Belgia. ³) Ministrul Greciei la București, Konstantinos Kollas. ⁴) N. Iorga, *Vasile Alecsandri, student la medicină*, Academia Română, Memoriile secțiunii istorice, s. III, t. XX, București, 1938, pp. 127-131. ⁵) Rezumând în notele sale ședința de la 6 martie, A. Călinescu scrie: „Iorga, dizolvarea cuiburilor. Descinderea. Presa, controlul fondurilor. Nu sântem susținuți între minoritari. O gazetă de dimineață ieftină“. (Avea să fie *România*,

Armand Călinescu face o expunere cu privire la agitațiile care n-au încetat. Ridică greua chestiune a partidelor, care luptă sau se rezervă. E vorba de interzicerea lor. O arăt imposibil de făcut și stricătoare: toată istoria a trei regi o arată; ce ar face un al patrulea care ar fi fără energie față de individualități risipite? Mironescu¹ stăruie în acest sens. Liberalii tac. Dau formula mea, pe care mi-o amintește Regele, a supunerii partidelor la regimul oricăror asociații. Și Vaida e contra partidelor. Îi amintesc pe cei doi strecurați de el în Ministeriu. E vorba și de un ziar, contra intrigelor *Universului*².

Din nou, Vaida e contra (lung discurs...). Chestia se rezervă. Se arată și necesitatea lui față de minorități. S-a mai atins și chestia drumurilor.

Călinescu-mi spune că Mironescu apără ideia de partid fiindcă vânează conducerea Partidului Țărănesc.

9 MART Consiliul presidat de Rege. Sânt silit să mustru pe Iamandi pentru măsuri ministeriale cari ar trebui să fie decrete-legi aduse la Consiliul de Miniștri și să-l fac să simtă defecțele de educație.

Se aduce înainte bugetul. Cancicov stăruie să nu se facă sporiri. Încasările au fost admirabile până în Decembrie și au început a merge spre o scădere catastrofală [sub] regimul Goga, fără să se poată reface, cu toată soliditatea [...] Stat, ca ale exproprierii.

director Cezar Petrescu.) După același rezumat: „*Jorga*. Orice asociații care nu declară scopuri și metode în concordanță cu noua constituție vor fi dizolvate“ (Armand Călinescu, *Însemnări politice 1916-1939*, ed. Al.Gh. Savu, București, 1990, p. 383). ¹) G.G. Mironescu (1874-1949), jurist, profesor universitar la București, membru al Academiei, fost coleg cu N. Iorga la liceul internat din Iași, în cariera sa politică a fost întâi conservator, apoi partizanul lui Take Ionescu (conservator-democrat), s-a alăturat Partidului Național și de aici a devenit național-țărănist. De două ori președinte al Consiliului de Miniștri în anii 1930-1931 (și vicepreședinte în 1932-1933), era de la 10 februarie 1938 ministru de stat. ²) Cei doi miniștri proveniți din partidul lui Vaida erau C. Angelescu (la Comunicații) și Voicu Nițescu (la Muncă). Directorul marelui cotidian *Universul* era Stelian Popescu, în opoziție față de regim (în 1940 va triumfa la detronarea lui Carol II de către Antonescu și legionari).

[Urmează un pasaj mutilat din care n-au mai rămas decât aceste cuvinte:] o scară a posibilităților de sacrificiu peste 50% pentru Stat) față... turi, drumuri... făcut și eram să fac la 19... școli primare, cel artificial al ele... ca și de la Stat, cel risipitor al Universității... o serie anarhică de conferinți).

Regele e de aceeași părere. Nu se impun, cu sau fără oameni, toate cadrele la toate Universitățile. Argetoianu e pentru Universitate și contra școlii primare... Patriarhul vorbește de îngrămădirea titratului fără ocupație. Regele era și el de părere că anii complementari ai „primarilor“ trebuie repartisați la departamentele muncii. Se presintă critice și de Mironescu. Eu cer să mi se arăte bugetul Instrucției și Cultelor pentru tăieturi.

După Consiliu Regele mă roagă să intervin la dr. Angelescu¹, care e „supărat“ și l-a anunțat că-i va trimite o scrisoare.

Îl găsesc în haotica-i casă foarte jignit și mâhnit, nu din cauza mea, care am exprimat vechile mele păreri pe care am căutat a le și întrupa în lege, nici, spune el, din cauza Regelui, ci din cauza atmosferei care l-ar fi umilit. Va demisiona și, dacă nu i se primește demisia, dacă i se scrie chiar o scrisoare regală, va persevera. E decis să iasă din viața politică. A fost înlăturat, pentru Iamandi, de la ministerele sale.

Îi arăt că nu se poate părăsi Regele în mijlocul unei revoluții pe care și el a ajutat-o. Vrea oare pe Maniu sau pe Codreanu? N-a fost mai jignit când i s-a luat presidenția²? – Da, însă atunci avea să susție, a doua zi după o crimă, pe Regele. – Acum cu atât mai mult. Să ceară măcar un concediu de sănătate și pe

¹) Dr. Constantin I. Angelescu (1869–1948), medic chirurg și profesor universitar la București, om politic liberal, frecvent ministru al instrucțiunii publice și cultelor în perioada dintre cele două războaie, formase chiar un guvern pentru numai trei zile (30 decembrie 1933 – 2 ianuarie 1934).

²) Aluzie la împrejurările în care, după asasinarea lui I.G. Duca, dr. Angelescu fusese numit președinte al Consiliului, dar imediat înlocuit cu Gh. Tătărescu. N. Iorga a reacționat telegrafiind premierului demis „indignate regrete pentru ofensa adusă bătrânețelor sale“ (*Memorii*, VII, ed. cit., p. 129). Vezi N. Iorga, *Correspondență*, vol. I, ed. Ecaterina Vaum, București, 1984, pp. 20–46, și *Revista de istorie și teorie literară (RITL)*, XXXVII, 1–2, 1989, pp. 290–291, scrisorile care păstrează mărturia unei îndelungate prietenii.

urmă i-aș pregăti ministerul dorit. Are un moment de șovăială. – Da, însă ar părea că am făcut un șantaj. – Nu, demisia d-tale nu va fi cunoscută; censura nu o va lăsa să apară; o împiedic eu. Iar înlăturarea lui Iamandi o câștig eu în lipsă. Pare nezguduit.

Merg cu acest rezultat la Palat. Regele ar vrea să i-l comunice prin telefon, căci a plecat la masă. I-l spun lui Urdărianu.

Oricum, urâtă zi și plină de îngrijorare. Angelescu îmi spunea că toți vom pleca pe rând. – Eu voi aștepta să fiu dat afară cu decret. Prin măsurile luate s-a nemulțămît armata, magistratura, acuma prin așa zisa deblocare în învățământul primar și secundar (Iamandi spune că e vorba de... directori) și corpul didactic.

Armand Călinescu, căruia-i vorbesc de retragerea lui Angelescu. Urdărianu-mi spune că Regele se gândește a îmbuna pe Angelescu. Îi arăt că, dacă e să plece Iamandi, la Instrucție ar fi de ales între Vâlcovici¹, Pompei², Simionescu³, Țițeica⁴ și Motru⁵. La culte Lupaș⁶ – el obiectează reaua reputație a lui, la care s-a oprit și Regele – și preotul N. Popescu⁷.

*

¹) Victor Vâlcovici (1885–1970), matematician, profesor universitar la Iași, Timișoara, București. A făcut parte din guvernul de „tehnicieni“ prezidat de N. Iorga (1931–1932) ca ministru al lucrărilor publice și comunicațiilor. ²) Dimitrie Pompeiu (1873–1954), matematician, profesor universitar la Iași, Cluj-Napoca, București, membru al Partidului Naționalist-Democrat, în timpul guvernării Iorga fusese președinte al Camerei Deputaților. ³) Ion Th. Simionescu (1873–1944), geolog și naturalist, profesor universitar, membru al Academiei Române, al cărei președinte a fost în 1941–1944. ⁴) Gheorghe Țițeica (1873–1939), matematician, profesor universitar la București, secretar general al Academiei. ⁵) Constantin Rădulescu-Motru (1868–1957), filozof, logician și psiholog, profesor universitar la București, membru al Academiei Române din 1923 și președinte al ei în 1938, 1941 și 1944. A condus *Noua Revistă Română* (1901–1902) și *Ideea Europeană* (1921–1926). ⁶) Ioan Lupaș (1880–1967), cleric ortodox și istoric, profesor universitar la Cluj, unde a condus în anii 1920–1945 Institutul de Istorie Națională, membru al Academiei din 1916 și președinte al Secției istorice în 1932–1935. Fost membru al Partidului Naționalist-Democrat, a intrat în Partidul Poporului în 1926 și a făcut parte din guvernul Averescu (1926–1927). Ministru al cultelor și artelor în guvernul Goga. ⁷) Nicolae M. Popescu (1881–1963), cleric

Prânz la Legația Franței. Thierry¹ crede că la ei criza s-ar putea rezolvi printr-un Ministeriu național. Nu i se pare că Englezii rup alianța; ei se deprind mai greu cu situațiile noi. E sigur și el că plebiscitul austriac va da un rezultat „nazist“. Îi spun că nimeni nu va face războiu. Se întreabă ce rost are pentru Italia o legătură care aduce pe germani la Brenner. – Teatralitate!

Am primit o scrisoare a lui Bébé Brătianu² și [alta] a lui Gheorghe Brătianu³ – aproape insultătoare –, prin care solidarizează partidul cu gestul lor. Le trimet Regelui. Tătărescu spune că va provoca o ruptură. Suntem așa de angajați în lovitura de stat, încât, ea nereușind, ar trebui să părăsim țara.

Regele a scris pe demisia lui Angelescu astfel de cuvinte încât acesta și-a retras-o.

11 MART Germania oprește plebiscitul austriac și impune retragerea guvernului.

12 MART Ocuparea militară a Austriei.⁴

13 MART Tătărescu la mine. S-a întrebat Praga și Belgradul. Cehoslovacii au primit asigurări de la germani, și la Praga și la Berlin. Stoiadinovici⁵ găsește că lucrul e natural și se arată

ortodox și istoric, profesor la Facultatea de Teologie din București, din 1922, membru al Academiei Române din 1923, subsecretar de stat la Culte în 1939, în ultimul guvern prezidat de patriarhul Miron. Fost elev al lui N. Iorga, i-a păstrat acestuia un devotament prietenesc. ¹) Adrien Thierry, ministrul Franței la București. E vorba de formarea guvernului condus de Edouard Daladier, care va semna chiar în 1938 acordul de la München, și de ambiguitățile Antantei Cordiale, în care Franța și Marea Britanie nu aveau aceeași atitudine față de politica germană anexionistă. ²) Constantin C. Brătianu (1887–1955), secretar general al Partidului Național-Liberal în 1938–1948. ³) După reîntregirea PNL din ianuarie 1938, Gh. I. Brătianu luase o atitudine hotărâtă împotriva metodelor dictatoriale ale regelui. ⁴) Plebiscitul asupra Anschlussului, fixat de cancelarul austriac Kurt von Schuschnigg pentru data de 9 martie, n-a mai avut loc. La 12 martie s-a produs invadarea Austriei de către trupele germane și, în ziua următoare, anexarea la Reich. „Evenimentele din Austria nu sunt întâmplătoare“, preciza atunci Armand Călinescu (*op. cit.*, p. 383). ⁵) Milan Stoiadinovici (1888–1961), prim-ministru și

CUPRINS

Transcrieri fonetice și norme practice pentru lectura jurnalului.....	5
Introducere (Andrei Pippidi).....	7

JURNAL

1938.....	25
1939.....	127
1940.....	239